

DOI 10.51558/2490-3647.2022.7.1.313

UDK 342.8(497.6)

Primljeno: 24. 11. 2021.

Izvorni naučni rad
Original scientific paper

Stefan Vukojević

SIMULACIJA PRIMJENE IZBORNOG SISTEMA POJEDINAČNOG PRENOŠIVOG GLASA U BOSNI I HERCEGOVINI – SLUČAJ IZBORA ZA PARLAMENTARNU SKUPŠTINU 2000. GODINE

Unutar naučne literature koja se bavi političkom i institucionalnom regulacijom duboko podijeljenih i postkonfliktnih društava izborni sistem ima veoma zapaženo mjesto. Jedna od pretpostavki je da izborni sistem podstiče političke aktere na umjerenije ili radikalnije ponašanje i djelovanje. Proporcionalni izborni sistemi su veoma rasprostranjeni i generalno se smatra kako su najadekvatniji za predstavljanje društvenih grupa iako je uspješnost njihovih efekata sporna. Dva tipa proporcionalnih sistema – sistem stranačkih lista i pojedinačni prenosivi glas – su suprotstavljeni jedan drugome sa stanovišta podsticanja političkih aktera na politički umjereni ponašanje. Sistem stranačkih lista je kritikovan zbog podsticanja radikalnijeg ponašanja za razliku od pojedinačnog prenosivog glasa koji podstiče umjerenije ponašanje. Efekti navedena dva tipa proporcionalnih sistema će se komparirati na studiji slučaja izbora za Predstavnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine 2000. godine, upotrebom protivčinjenične simulacije. Suprotno očekivanim ishodima pojedinačnog prenosivog glasa izborna simulacija će pokazati kako se sistem stranačkih lista pokazao kao uspješnije institucionalno rješenje sa stanovišta podsticanja političkog umjerenjaštva. Pojedinačni prenosivi glas ne bi uticao na međuetničku razmjenu preferencija niti bi umjerene manje stranke bile predstavljene za razliku od sistema stranačkih lista koji je omogućio njihovu predstavljenost.

Ključne riječi: Izborni sistem; proporcionalni sistem; izbori; Bosna i Hercegovina

UVOD

Uslovi pod kojima se postiže politička stabilnost u duboko podijeljenim i postkonfliktnim/poslijeratnim društvima jedan su od značajnih predmeta sporenja u oblasti komparativne politike (Hartzell, Hoddie 2003; Jarstad, Sisk 2008; Reynolds 2002). Pored velike važnosti strukturalnih (pred)uslova za postizanje stabilnosti i demokratije, značajna pažnja se poklanja i efektima političkih institucija. Za njih se smatra da mogu uticati na političku stabilnost u državi iako u njoj postoje nepovoljne strukturalne okolnosti poput istorije unutardržavnih sukoba, nepostojanja demokratske tradicije ili niskog nivoa ekonomskog razvoja. Jedan od segmenata kojem se poklanja velika pažnja u komparativnoj politici je izborni sistem kao dio političko-institucionalnog okvira jedne države. Izborni sistem može djelovati kao „najmoćnija poluga ustavnog inženjeringa za društvenu akomodaciju u duboko podijeljenim društvima“ (Horowitz 1991: 163), ili kao „najsnažniji instrument oblikovanja političkog sistema“ (Lijphart 1991: 91). Različiti izborni sistemi imaju svoja istaknuta mjesta unutar šireg konsocijacijsko-centripetalnog spora (Horowitz 2002; Lijphart 2002, Reilly 2001) koji se odnosi na različite institucionalne modalitete organizacije horizontalne i vertikalne dimenzije vlasti. Sa stanovišta institucionalnog dizajna, Bosna i Hercegovina je tipični konsocijacijski predstavnik jer posjeduje sve četiri glavne konsocijacijske karakteristike¹ koje je Arend Lijphart (1977) definisao u svome kapitalnom djelu *Democracy in Plural Societies*. Takođe, zbog „ekstremno naglašenih“ i ukorijenjenih konsocijacijskih etno-teritorijalnih mehanizama predstavljanja i odlučivanja (veto, paritet, proporcionalnost), BiH se pored Libana i Belgije izdvaja iz šire grupe konsocijacijskih sistema među kojima su najistaknutiji slučajevi poput Burundija, Sjeverne Irske, Sjeverne Makedonije, Kosova i Švajcarske (Vukojević 2017). Zbog svoje šire komparativne relevantnosti, slučaj može poslužiti kako bi se preispitale teorijske tvrdnje iz akademskog spora.

U našem fokusu je izborni sistem kao dio konsocijacijskog institucionalnog dizajna a njegove efekti ćemo uporediti sa efektima centripetalnog izbornog sistema. Uzimajući u obzir činjenicu da se izbori za zakonodavne organe vlasti u postdejtonskom periodu održavaju prema proporcionalnom sistemu stranačkih lista (engl. list proportional representation, *list-PR*), i da izborni sistem u tome pogledu nije mijenjan, u radu ćemo se služiti protivčinjeničnom analizom (*counterfactual analysis*), tj. simulacijom ili

¹ Velika koaliciona vlada na državnom nivou u kojoj su predstavnici glavnih etničkih segmenata; proporcionalni udio etničkih segmenata u raspodjeli parlamentarnih mandata uz primjenu proporcionalnog izbornog sistema stranačkih lista; teritorijalna autonomija u vidu dva entiteta; pravo na upotrebu veta.

misaonim eksperimentom gdje ćemo zamisliti da se u Bosni i Hercegovini primjenjuje drugačiji izborni sistem čije ćemo efekte na političko umjerenjašto i političku stabilnost procijeniti pozivajući se na postojeće teorijske pretpostavke i empirijske podatke. Oslanjajući se na ključne segmente debate o izbornim sistemima u duboko podijeljenim društvima, protivčinjeničnom analizom ćemo nastojati procijeniti efekte jedne od varijanti proporcionalnog sistema (bez namjere predlaganja izmjena u izbornom zakonu), a to je sistem pojedinačnog prenosivog glasa (engl. single transferable vote, *STV*) koji proizilazi iz navedene debate. Protivčinjeničnom analizom ćemo nastojati odgovoriti na sljedeća pitanja: 1) Da li je *STV* uticao na međuetničku razmjenu preferencija?; 2) Kakav je mehanički efekat proporcionalnosti *STV*?

Zbog višeslojne i kompleksne organizacije vlasti u Bosni i Hercegovini a time i kompleksnosti izbornog sistema na svim nivoima vlasti (lokalni, kantonalni, entitetski i državni), u nastavku se ograničavamo samo na državni nivo i izbore za Predstavnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine 2000. godine. Prema konsocijacijskoj literaturi i argumentaciji, centralni nivo vlasti otjelovljuje dvije „primarne karakteristike konsocijacije“ (Lijphart 2002); dijeljenu vlast (*power-sharing*) i federalizam. Centralni nivo predstavlja ključno mjesto dijeljenja vlasti gdje se susreću politički interesi svih “bitnih“ društvenih segmenata, kao što su u slučaju Bosne i Hercegovine politički interesi tri konstitutivna naroda. U zavisnosti od političkih odnosa na državnom nivou i odnosa države i nižih nivoa vlasti zavisice i projekcije u pogledu dugoročne političke stabilnosti. Suprotno očekivanim ishodima centripetalnog *STV*, izborna simulacija će pokazati kako se *list-PR* pokazao kao uspješnije institucionalno rješenje sa stanovišta podsticanja političkog umjerenjašta.² *STV* ne bi uticao na međuetničku razmjenu preferencija niti bi manje umjerene stranke bile predstavljene za razliku od *list-PR* koji je omogućio njihovu predstavljenost.

PROPORCIONALNI SISTEM STRANAČKIH LISTA UNUTAR AKADEMSKOG SPORA

Izborni sistem *list-PR* koji se koristi u Bosni i Hercegovini je gotovo standardni element mirovnih sporazuma u kontekstima regulacije konflikata i poslijeratnih

² Daniel Bochsler (2012) je koristio sličan pristup simulacije izbornih ishoda centripetalističke škole na primjeru reformi izbora članova Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Bochsler je došao do zaključaka kako bi jedinstvena izborna jedinica u cijeloj državi za izbor članova Predsjedništva, uvođenje petočlanog državnog Predsjedništva (umjesto trenutnog tročlanog), i upotreba većinskog sistema jednostrukog neprenosivog glasa doveli do međuetničkog glasanja i podsticanja kandidata da se obraćaju biračima preko etničkih linija. U našem radu su takođe testirani efekti centripetalnog izbornog sistema ali za slučaj zakonodavnog organa, pri čemu smo došli do drugačijih zaključaka.

izgradnji država, mada su mišljenja o njegovim efektima podijeljena (Mozaffar 2010). Kao najveća prednost *list-PR* ističe se sprečavanje političke majorizacije koja može biti posebno opasna u etnički i/ili religijski duboko podijeljenim društvima. Njegovi zagovornici odbacuju različite varijante većinskih izbornih sistema (sistem relativne većine, dvokružni većinski, alternativni glas) uz tvrdnje kako su veoma rizični zbog toga što manjinsku grupu gotovo trajno isključuju iz procesa političkog odlučivanja pa se podjele još više produbljuju, a društvo dodatno destabilizuje. *List-PR* omogućava predstavljenost različitih društvenih grupa u skladu sa njihovom veličinom te na taj način, i uz pomoć ostalih konsocijacijskih mehanizama, utiče na formiranje širokih koalicionih vlada u kojima su predstavljeni lideri svih bitnih društvenih segmenata (Lijphart 2004). Na taj način *list-PR* se nalazi u pozitivnoj korelaciji sa demokratskim sistemom (Norris 2008). Autori koji su se bavili pitanjima izbora i izbornog inženjeringa u duboko podijeljenim društvima ističu da izborni sistem Bosne i Hercegovine formalno zadovoljava ključne principe konsocijacijske demokratije jer obezbjeđuje predstavljenost glavnih etničkih grupa u skladu sa veličinom svoga segmenta i konsoliduje pozicije stranačkih lidera (Reilly 2006; Belloni 2007); ostvaruje balans između individualnih prava i proporcionalne predstavljenosti etno-nacionalnih grupa, svodi bačene glasove na minimalnu moguću mjeru, spaja stranačku koherentnost sa individualnom odgovornošću kandidata prema glasaču i promovise polnu ravnopravnost (Manning, Antić 2003); dovodi do većeg broja efektivnih i relevantnih političkih subjekata kao i do veće kompetitivnosti unutar segmenata (Vukojević 2019).

Sa druge strane, zagovornici centripetalnog ili integracionističkog pristupa kritikuju *list-PR* zbog toga što on samo preslikava društvene podjele u političke institucije umjesto da ih na određen način prevazilazi (Horowitz 1991, 2002; Reilly 2001, 2006; Reynolds 2005). U etnički podijeljenim društvima politički djelatnici su motivisani da mobilisu glasove samo od pripadnika vlastite etničke grupe u čemu im pomaže *list-PR* upravo zbog toga što ravnomjerno transponuje glasove određene etničke grupe u broj mjesta u parlamentu. Stranke koje predstavljaju samo jedan društveni segment, pored toga što mogu računati na predstavljenost u proporciji sa veličinom društvenog segmenta, imaju veliki podsticaj da se produbljuju i radikalizuju socijalne rascjepa održe kao dominantna stranka unutar društvenog segmenta. Prema tome, najbolji način da se prevladaju duboke društvene podjele nije njihovo preslikavanje u institucije vlasti, već dizajn i korištenje izbornog sistema kao mehanizma koji podstiče kooperaciju i integraciju između podijeljenih segmenata. Tako bi kandidati i stranke, pored podrške svoje grupe, tražili podršku i drugih grupa kako bi bili izabrani. Budući

da su duboko podijeljena društva sklona centrifugalnim i radikalnim politikama, izborni sistem treba nagraditi i podstaknuti umjerenije politike koje vode ka etničkoj akomodaciji, tj. integraciji i kompromisu. Umjesto proporcionalnog sistema stranačkih lista, centripetalisti zastupaju „preferencijalno glasanje“³ kako bi kandidati ili stranke morali obezbijediti apsolutnu a ne relativnu većinu glasova.

Važnost izbornog sistema se ogleda u njegovim podsticajima koje šalje političkim strankama, iz čega dalje proizlazi njihov odnos jednih prema drugima, kao i njihov odnos prema glasačima. Dva ključna pitanja koja postavlja Donald Horowitz, a čiji odgovori zavise od posljedica različitih izbornih sistema su: „... može li izborni sistem usmjeriti stranke prema etničkoj i rasnoj inkluziji ili isključivosti? Da li će jedan sistem, više nego drugi, usmjeriti stranke prema međugrupnom kompromisu i akomodaciji?“ (Horowitz 1991: 165) Argument koji nudi Horowitz bazira se na isplativosti političkog umjerenja nastalog na temelju recipročne zavisnosti političara od glasača izvan vlastite etničke grupe. Budući da stranke moraju udruživati glasove, a ne samo mandate, one moraju pronaći način da prije izbora upute svoje pomirujuće apele glasačima drugih grupa. Inicijative za kompromisno djelovanje ili podsticanje umjerenijih političkih stranaka je moguće predizbornim udruživanjem glasova uz pomoć jedne varijante proporcionalnog sistema a to je *STV*. Njegova prednost se nalazi u preferencijalnom modelu koji daje mogućnost glasačima da rangiraju sve ponuđene kandidate (koji dolaze iz različitih stranaka). Na taj način se stvara dvostruki efekat: glasači mogu preferencije dodijeliti kandidatima izvan svoje etničke grupe, a političke stranke bi ušle u predizborne pregovore oko dodjeljivanja nižerangiranih preferencija. Da bi prošao predviđenu kvotu i osvojio mandat kandidat bi trebao tražiti podršku drugih grupa i time bi se stranke pomjerale prema umjerenim pozicijama što sa centripetalnog aspekta predstavlja put u akomodaciju. Sličnog mišljenja je i Benjamin Reilly (2001) koji tvrdi da *STV* omogućava distribuciju nižerangiranih preferencija između ekstremnijih i umjerenijih stranaka unutar društvenog segmenta. Ovakav oblik proporcionalnog sistema odstupa od standardnog *list-PR* jer daje veće šanse za uspjeh umjerenijih stranaka na osnovu nižerangiranih preferencija. Kod *list-PR* ne postoji mogućnost dodjele nižerangiranih preferencija. Jedna glasačka preferencija se može dodijeliti samo jednoj stranci ili kandidatima sa iste stranačke liste (u zavisnosti od strukture glasačkog lista) čime su umjerenije stranke često nadjačane od strane radikalnijih.

³ Pod preferencijalnim glasanjem centripetalisti podrazumijevaju postojanje mogućnosti numeričkog rangiranja kandidata kao što je kod izbornih sistema alternativnog glasa, suplementarnog glasa i proporcionalnog sistema pojedinačnog prenosivog glasa.

U kontekstu postojećeg izbornog sistema u Bosni i Hercegovini autori su predlagali izmjene u pravcu integracionističkog glasanja kako bi se oslabile podjele i podstaknuo centripetalizam u stranačkom sistemu (Rajli 1997; Reynolds 2005; Mujkić 2008). Političko umjerenjaštvo se može podsticati pomoću *STV* jer bi stranke druge preferencije tražile u “tuđim“ etničkim zajednicama (Rajli 1997: 140), pa bi se samim tim ohrabrilo prekoetničko glasanje (Mujkić 2008: 131). Budući da se u Bosni i Hercegovini od prvih poslijeratnih izbora 1996. pa do danas koristi *list-PR* i da se niti jedan drugi sistem nije koristio za izbor zakonodavnih organa, u radu ćemo se služiti *protivčinjeničnom analizom* (Fearon 1991; Tetlock, Belkin 1996; Lebow 2000; Levy 2008)⁴ koja podrazumijeva zamišljenu situaciju u kojoj se umjesto *list-PR* koristi neki drugi izborni sistem. Taj izborni sistem je upravo *STV* čija je primjena bila realno moguća zato što je Privremena izborna komisija pred opšte izbore 2000. mijenjala elemente izbornog sistema čime su se stvorile sve pretpostavke za protivčinjeničnu implementaciju *STV*. Sa druge strane, prije protivčinjenične simulacije primjene *STV* važno je ukazati na bitna metodološka ograničenja.

Duboko smo svjesni svih problema pri simulaciji raspodjele preferencija i posljedičnih rezultata. U kontekstu političke analize ne možemo u potpunosti kontrolisati ponašanje birača i stranaka u određenom periodu. Znatno je lakše simulirati izbore u slučajevima gdje izražavanje preferencija nije dozvoljeno, ali je mnogo teže u suprotnom smjeru, tj. u slučajevima gdje je preferencijalno glasanje dozvoljeno jer nedostatak informacija o preferencijama glasača pred izbore 2000. otežava procjenu ishoda preferencijalnog glasanja. Time se posljedično otežava simulirani proces transfera nižerangiranih preferencija u drugom i ostalim krugovima brojanja i u konačnici se otežava procjena ishoda izbora. Imajući na umu postojeća

⁴ Protivčinjenična analiza predstavlja misaoni eksperiment pomoću kojeg se zamišlja hipotetička situacija, najčešće iz prošlosti, u kojoj je određeni faktor prisutan, ima drugačiju vrijednost ili je odsutan. Lebow (2000) smatra da vjerodostojne protivčinjenice ne mogu kršiti shvatanje onoga što je tehnološki, kulturno, vremenski, ili inače moguće. One uvijek moraju proizlaziti iz stvarnog konteksta kako bi se ostvarila uvjerljiva poveznica između protivčinjenične promjene i hipotetičkog ishoda. Društveni naučnici ističu da je Veberovo pravilo „minimalnog prepravljaja istorije“ najvažnije pravilo utvrđivanja vjerodostojnosti protivčinjenica jer što manje budemo prepravljali istorijske događaje, pod uslovom da je njihova promjena zaista bila moguća, protivčinjenična analiza će biti vjerodostojnija. Što se više prepravlja kontekst u kojem akteri djeluju, to će biti mnogo teže predvidjeti njihovo ponašanje i protivčinjenična analiza će biti manjkava. U skladu sa minimalnim prepravljanjem istorije, potrebno je jasno precizirati situaciju koja prethodi protivčinjenici (*counterfactual antecedent*), kao i jasno objasniti na koji način se javlja hipotetička posljedica. Situacija koja prethodi protivčinjenici treba biti moguća, odnosno, treba postojati vjerovatnoća njenog pojavljivanja. Pored toga, ona treba biti konzistentna sa dodatnim uslovima ili povezujućim principima (*connecting principles*) koji se odnose na širi kontekst. Sljedeći važan uslov u protivčinjeničnoj analizi je izvođenje vjerodostojnog kauzalnog objašnjenja koje povezuje situaciju koja prethodi protivčinjenici sa hipotetičkom posljedicom. Kauzalno objašnjenje se treba referisati na postojeće teorije, empirijske nalaze ili činjenice, kako bi protivčinjenična analiza bila što uvjerljivija.

ograničenja, u radu ćemo se referisati na specifični tip *STV* koji pokazuje najveće sličnosti sa *list-PR* u Bosni i Hercegovini, zatim na unutrašnje kontekstualne faktore, kao i slučajeve drugih političkih sistema u kojima se koristi(o) *STV*, kako bismo došli do zaključaka o posljedicama izbora za državni parlament.

PROTIVČINJENIČNI KONTEKST UVOĐENJA POJEDINAČNOG PRENOSIVOG GLASA U BOSNU I HERCEGOVINU

Kao što je ranije pomenuto, protivčinjenična analiza se vezuje za događaje iz prošlosti, te je potrebno, radi predmeta naše analize, upotrebu *STV* smjestiti u odgovarajući period kada je njegova primjena bila realno moguća, a to je bio period mandata OSCE-a i Privremene izborne komisije (PIK) kada je izborni sistem mijenjan u centripetalnom pravcu. Nezadovoljna izbornim ishodom iz 1996, 1997. i 1998. godine, međunarodna zajednica se fokusirala na izborni inženjering kao sredstvo usmjeravanja glasača i stranaka u pravcu društvene i političke integracije. Uvođenje *STV* je bio jedan od prijedloga (ICG 1998) zbog čega se može zaključiti da su promjene po svome karakteru trebale biti centripetalne. Umjesto sveobuhvatnijeg pristupa koji bi počeo od temeljnih promjena političkog sistema pa posljedično i izbornog sistema kao njegovog derivata koji reflektuje dominantnu poziciju etničkih kolektiviteta u odnosu na pojedince, međunarodni akteri su se opredjelili za slijeđenje "elektoralističke zablude", tj. pristupa po kojem održavanje periodičnih izbora vodi do stabilne demokratije, pri čemu se zanemaruje ograničavajući uticaj etno-teritorijalnog političkog predstavljanja koje još više pothranjuje politički i stranački sistem sa etničkim strankama (Arapović 2012; Arnautović 2009, 2021; Sahadžić 2011). Ipak, u pogledu izbornog okvira, prema kojem je bila usmjerena međunarodna zajednica, najvažnije promjene su obuhvatile uvođenje višečlanih izbornih jedinica za parlamente na državnom i entitetskim nivoima; dodjelu kompenzacionih mandata; zamjenu zatvorenih sa zatvorenim neblokiranima listama ili tzv. fleksibilnim listama gdje kandidat mora preći određenu kvotu glasova unutar liste kako bi dobio mandat (vidjeti: Passarelli 2020); uvođenje izbornog sistema alternativnog glasa za izbor entitetskog Predsjednika Republike Srpske⁵ (OSCE 2001). Izmjene koje su sprovedene imale su centripetalističku namjeru koja ipak nije realizovana u dovoljnoj mjeri.. Redizajniran *list-PR* nije adresirao sve probleme vezane za njegove loše

⁵ Pretpostavljalo se da će uvođenjem izbornog sistema alternativnog glasa, zbog potrebe postizanja apsolutne većine glasova (50% + 1 glas), predsjednički kandidati biti podstaknuti na šire međuetničke apele, a građani imati veći izbor pri glasanju zbog mogućnosti rangiranja kandidata prema preferencijama 1,2,3...

posljedice, međutim, upravo zato što je cilj inženjeringa bio postizanje etničke inkluzije i međuetničke akomodacije, protivčinjenična primjena *STV* pred izbore 2000. se čini validnom i zamislivom zbog sličnosti koje ima sa izmjenjenim *list-PR*. *STV* je izborni sistem baziran na kandidate, dok se u Bosni i Hercegovini biraju stranačke liste a izmjenama je data mogućnost davanja glasa pojedinačnim kandidatima unutar liste. *STV* karakterišu manje višemandatne izborne jedinice⁶ kao što je i slučaj u Bosni i Hercegovini.⁷ Prilikom preračunavanja glasova u mandate *STV* koristi *Droop quota*, a *list-PR* metod *Sainte-Lague*, pri čemu su oba metoda u velikoj mjeri podudarna sa stanovišta proporcionalnosti (Farrell 2001; Lijphart 1986). Jedina suštinska razlika između ova dva sistema je u načinu glasanja: kod najpoznatijih primjera gdje se koristi *STV*, poput Irske, Sjeverne Irske i Malte, moguće je rangirati kandidate (dodjeljivati preferencije 1,2,3...) iz različitih stranaka, dok je kod *list-PR* dozvoljeno dati glas samo jednoj stranci ili kandidatima unutar liste. Ovakva suštinska razlika se veže za različite političke tradicije jer *STV* proizilazi iz anglosaksonske tradicije karakteristične po čvrstim vezama između političkog predstavnika i njegove izborne jedinice naspram evrokontinentalne tradicije vezane za postojanje kohezivnih i disciplinovanih stranaka.

U kontekstu protivčinjenične primjene *STV* moguće je zamisliti jednu od njegovih varijanti koja predstavlja kompromisno rješenje između dvije nepomirljive karakteristike (dodjele preferencija pojedinačnim kandidatima naspram glasanja za stranačku listu). Naime, rijetki primjer *STV* koji se od 1983. do 2016. koristio za izbor australskog gornjeg doma (Senata), ili za članove gornjeg doma australske države Zapadna Australija, ostavlja mogućnost glasanja ili samo za jednu stranačku listu ("glasanje iznad linije") ili dodjeljivanja preferencija kandidatima unutar različitih lista ("glasanje ispod linije") (AEC 2016; Bowler, Grofman 2000; Electoral Council of Australia). Izmjene u izbornom sistemu Bosne i Hercegovine gdje su zatvorene neblokirane liste trebale oslabiti moć stranačkih rukovodstava i ostaviti veću slobodu glasačima da glasanjem unutar liste biraju kandidate koje oni preferiraju, a ne koje preferira stranačko rukovodstvo (Belloni 2007), funkcionalno su kompatibilne sa protivčinjeničnim primjerima *STV* u Australiji gdje glasači mogu glasati samo za jednu stranku i tako prihvatiti redosljed kandidata koje utvrđuje stranka, ili iskazati vlastiti poredak preferencija prema kandidatima svih stranaka.

⁶ U Irskoj se u izbornim jedinicama bira od 3 do 5 poslanika, u Sjevernoj Irskoj od 2016. godine po 5 umjesto 6, i na Malti po 5 poslanika u izbornim jedinicama.

⁷ Za Predstavnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine se iz entiteta Republika Srpska bira po 3 poslanika iz 3 izborne jedinice + 5 kompenzacionih mandata, i iz entiteta Federacija Bosne i Hercegovine od 3 do 6 poslanika u 5 izbornih jedinica + 7 kompenzacionih mandata.

ANALIZA EFEKATA POJEDINAČNOG PRENOSIVOG GLASA

Ishodi opštih izbora u Bosni i Hercegovini 2000. su predstavljali diskontinuitet u odnosu na prethodne izbore, pogotovo kada je u pitanju državni nivo vlasti, jer je vlast formirala koalicija umjerenih stranaka tako što je po prvi put potisnula u opoziciju SDA, SDS i HDZ. Svakako treba istaknuti da je na entitetskim i državnom nivou vlast formirana pod snažnim angažovanjem međunarodne zajednice (naročito ambasadora SAD-a i Velike Britanije) kojoj je cilj bio onemogućiti ostanak ratnih stranaka na vlasti (ICG 2002). Koalicija od deset stranaka u FBiH, predvođena Socijaldemokratskom partijom, poznata kao *Alijansa za demokratske promjene*, je formirala vlast u tom entitetu. Članice Alijanse koje su osvojile mandate u parlamentu Bosne i Hercegovine (SDP, SzBiH, NHI, DSP, BPS) su uz podršku manjih stranaka iz RS (PDP, SNSD, SP, SNS) formirale tijesnu parlamentarnu većinu i vlast u Savjetu ministara. Vladajuća koalicija je imala tijesnu parlamentarnu većinu sa 22 od ukupno 42 mandata i obuhvatila je sve stranke osim do tada dominantnih SDA, SDS, HDZ i male stranke Fikreta Abdića, Demokratske narode zajednice. Vladajuća koalicija je u odnosu na ranije vladajuće većine pokazala veći stepen političke akomodacije, političke institucije su ostale stabilne i sukobljavanje sa međunarodnom zajednicom je zamijenjeno kooperativnijim pristupom na sprovođenju društvenih i političkih reformi (Vukojević 2019). Ključni politički akteri u vlasti nisu podrivali političko-institucionalni okvir čime je sačuvana stabilnost političkih institucija.⁸ Takođe, kako tvrdi Pejanović (2013: 98), „realizovani su važni projekti za razvoj BiH poput prijema BiH u Vijeće Evrope, ukidanja diskriminacije građana po etničkoj osnovi usvajanjem amandmana o konstitutivnosti naroda na entitetske ustave, i sprečavanja paralelizma u vršenju vlasti na kantonalnim nivoima gdje jedan narod čini većinu“.

Kao što se može vidjeti iz Tabele, veliki broj stranaka koji je podržavao vladajuću većinu je osvojio samo jedno poslaničko mjesto i to uz pomoć kompenzacionih mandata. Bez predstavljenosti malih stranaka vladajuća većina ne bi imala dovoljnu podršku, a vlast bi ponovo formirale stanke iz ratnog perioda. Međutim, kakav bi bio ishod izbora u slučaju primjene *STV*?

⁸ Za razliku od sveobuhvatnih koncepata poput izgradnje mira, demokratske stabilnosti ili demokratizacije, koncept stabilnosti političkih institucija se odnosi na stabilnost institucija horizontalne i vertikalne organizacije vlasti. Vidjeti više u: Vukojević (2020).

Tabela: Izbori za Parlamentarnu skupštinu BiH 2000. godine

Entitet	Politički subjekat	Broj glasova	Procenat glasova u entitetu	Mandati/ (kompenzacioni)
FBiH	Socijaldemokratska partija BiH	235.616	27.3%	8 (1)
	Stranka demokratske akcije	233.352	27.0%	7
	Hrvatska demokratska zajednica BiH	166.667	19.3%	5 (1)
	Stranka za BiH	134.917	15.6%	4 (1)
	Demokratska narodna zajednica BiH	18.895	2.2%	1 (1)
	Nova hrvatska inicijativa	17.624	2.0%	1 (1)
	Demokratska stranka penzionera BiH	15.962	1.8%	1 (1)
	Bosanskohercegovačka patriotska stranka	15.857	1.8%	1 (1)
	Ukupno u entitetu	863.630	97% (100%)	28
RS	Srpska demokratska stranka	248.579	39.7%	6 (1)
	Partija demokratskog progresa	95.245	15.2%	2
	Koalicija SNSD-DSP	66.684	10.6%	1
	Stranka demokratske akcije	46.196	7.4%	1
	Socijalistička partija RS	35.780	5.7%	1 (1)
	Stranka za BiH	34.078	5.4%	1 (1)
	Socijaldemokratska partija BiH	32.654	5.2%	1 (1)
	Srpski narodni savez RS	28.125	4.5%	1 (1)
	Ukupno u entitetu	626.591	93.7% (100%)	14

Izvor: Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine <https://www.izbori.ba/default.aspx?Lang=3>

Da bismo utvrdili efekat *STV* u podsticanju međuetničkog glasanja i udruživanja glasova poslužićemo se komparativnim iskustvom izbora u Sjevernoj Irskoj koja u socijalnom i institucionalnom pogledu pokazuje sličnosti sa Bosnom i Hercegovinom. Izbori održani pod *STV* nakon završetka mirovnog procesa i donošenja sporazuma *Good Friday* 1998. su pokazali drugačije ishode u odnosu na izbore održane pod istim sistemom prije donošenja mirovnog sporazuma, tj. na izborima 1973. i 1982. Na izborima održanim prije mirovnog sporazuma, uticaj *STV* na centripetalne strategije političkih stranaka je bio nezadovoljavajući. U uslovima međuetničkog nasilja između protestanata i katolika prekoetničko glasanje se nije ni pojavilo, odnosno bilo je u zanemarljivom procentu. Čak je i unutar etničkih blokova izostala razmjena glasova između umjerenijih i radikalnijih stranaka. Nakon postizanja sporazuma i održavanja izbora 1998, došlo je do poboljšanja u prekoetničkom glasanju ali ne u tolikoj mjeri koliko u odnosu na razmjenu preferencija unutar etničkih blokova ili od etničkih stranaka prema umjerenim neetničkim strankama centra. Za uspjeh izbora iz 1998. je važan politički kontekst unutar kojeg su protestantske i katoličke stranke (njih osam) postigle dogovor o mirovnom sporazumu nakon čega se konsenzus reflektovao i na izbore. Na njima su preovladavali umjereni sentimente među strankama i glasačima jer su se radikalnije stranke pomjerile prema umjerenijim pozicijama. Razmjena preferencija se dominantno vršila između prosporazumskih stranaka koje su bile najzastupljenije u parlamentu (Reilly 2001: 129-148; Mitchell 2014).

U slučaju Bosne i Hercegovine kontekst je bio drugačiji. Dejtonski mirovni sporazum je donesen od strane međunarodne zajednice uz zanemarljiv uticaj domaćih predstavnika. Sve tri etničke političke elite imaju različita viđenja sporazuma i načina njegove implementacije zbog čega bi na izborima izostali koherentni pro-sporazumski ili anti-sporazumski blokovi pa bi izostala i razmjena preferencija unutar tih blokova. Efekat *STV* bi bio sličan kao u slučajevima izbora u Sj. Irskoj 1973. i 1982. Međuetničko glasanje bi izostalo ili bi bilo zanemarljivo zbog poslijeratnog nepovjerenja i isključivosti između etničkih grupa. Ovakvoj pretpostavci idu u prilog rezultati izbora za Predsjednika RS 2000. gdje je u primjeni bio sistem alternativnog glasa. Očekivalo se da će Bošnjaci dati svoje nižerangirane preferencije umjerenom srpskom kandidatu (u tom trenutku Miloradu Dodiku) kako bi se oslabila dominantna pozicija SDS-a i njenog kandidata Mirka Šarovića. Podsticanje umjerenosti kroz alternativni glas je propalo jer Bošnjaci nisu distribuirali nižerangirane preferencije prema Dodiku već su ih dodjelili svojim etničkim kandidatima, tako da je Mirko Šarović osvojio mandat predsjednika na osnovu prvih preferencija srpskog segmenta (Bieber 2006). Zaključci izvedeni iz neuspjeha alternativnog glasa ukazuju na važnost strukturalnih faktora: tamo gdje nema umjerenih sentimenata kod birača, alternativni glas se pokazao nedjelotvornim kao što bi se pokazao i *STV* jer etničke grupe nisu bile spremne da glasaju preko linija etničkih podjela. Razmjena preferencija bi izostala i unutar etničkih političkih blokova zbog podjela na umjerenije i radikalnije stranke koje su se u njima javile. Razmjena preferencija bi bila jedino moguća između umjerenih kao i između radikalnijih stranaka, ali nikako od umjerenih prema radikalnim ili obratno.

Informacija o preferencijama glasača na osnovu kojih bismo izveli zaključake o dodjeli nižerangiranih preferencija ne postoje, ali smatramo da bi se zbog nepovoljnih strukturalnih činilaca u tom periodu glasači u najvećoj mogućoj mjeri opredjelili za stranačko glasanje (glasanje iznad linije). Jedna od prednosti *STV* je upravo mogućnost rangiranja svih kandidata na glasačkom listiću, međutim, mišljenja smo da bi u kontekstu Bosne i Hercegovine rangiranje izostalo zbog nedovoljne političke pismenosti i socijalizacije glasača kao preduslova da distribucija nižerangiranih preferencija ima povoljan efekat. Kao kontraprimjer možemo navesti Republiku Irsku koja je jedan od najpoznatijih slučajeva gdje se glasanje pod *STV* praktikuje od 1922, dok bi se u Bosni i Hercegovini prvi put praktikovalo od 2000. Takođe, u slučajevima izbora za australijski Senat glasači su se u približno 95% slučajeva opredjeljivali za stranačko glasanje tj. glasanje iznad linije (AEC 2016), što ukazuje na veoma visok procenat opredjeljivanja za stranku u jednoj konsolidovanoj demokratiji. U slučaju

Bosne i Hercegovine, nisu ništa manje bitne ni lojalnosti građana orijentisane prema strankama i njihovim liderima za razliku od Rep. Irske koju odlikuje nizak nivo stranačkih lojalnosti i stranačkog glasanja zato što glasači primat daju lokalnim interesima, tj. interesima izborne jedinice, identifikuju se sa svojim “prijateljima i komšijama” i najčešće rangiraju kandidate iz više od jedne stranke (Bowler, Farrell 1991a, 1991b). Svakako treba uzeti u obzir da je Rep. Irska etnički homogena za razliku od Bosne i Hercegovine koja to nije i u kojoj preovladava borba za etno-nacionalne i stranačko-oligarhijske interese gdje se u prvom planu nalaze stranke koje perpetuiraju i iskorištavaju dugotrajnu političku i ekonomsku nesigurnost (Manning, Antić 2003). Zatim, ograničavajući uticaj imaju i navike proizašle iz prethodnih izbornih ciklusa kada su entiteti predstavljali po jednu izbornu jedinicu i gdje se glasalo za zatvorene stranačke liste, pri čemu je uticaj stranačkog rukovodstva ili lidera bio dominantan, a pojedinačnog kandidata zanemarljiv. Prema tome, referišući se na ograničavajuće strukturalne činioce, postoji značajna vjerovatnoća da bi glasači na izborima 2000. isključivo glasali za stranke pa bi pod protivčinjeničnom primjenom *STV* stranke osvojile gotovo identičan broj glasova kao i pod *list-PR*, a preferencijalno rangiranje kandidata bilo zanemarljivo na uticaj ishoda glasanja.

Oslanjajući se na pretpostavku o dominantnom stranačkom glasanju, mehanički efekat proporcionalnosti *STV* ćemo utvrditi na osnovu izborne formule i veličine izborne jedinice. U naučnoj literaturi preovladava stanovište da je *STV* sa svojom *Droop quota* manje proporcionalan od formule najvećeg ostatka (*Hare quota*), više proporcionalan od *d'Hondt*-ovog metoda, dok se sa *Sainte-Lague* metodom u velikoj mjeri podudara (Lijphart 1986; Farrell 2001). Naša pretpostavka prema kojoj bi glasači pokazali stranačko glasanje sa zanemarljivim udjelom preferencijalnog rangiranja kandidata bi dala približno iste rezultate izbora kao što je prikazano u *Tabeli*. Ostaje još da se *Droop quota*⁹ protivčinjenično primjeni na stvarne rezultate izbora i da se njena proporcionalnost uporedi sa tada postojećom kombinacijom *Sainte-Lague* metoda i kompenzacionih mandata.

Kao realna protivčinjenica može se zamisliti situacija u kojoj su kreatori izbornih pravila podjelili entitete u izborne jedinice sa proporcionalnim odnosom broja birača i broja mandata. S obzirom da se prema Ustavu Bosne i Hercegovine 28 poslanika bira iz FBiH a 14 iz RS, da PPG karakterišu manje izborne jedinice uglavnom sa po pet mandata, i da je toliko mandata najmanje potrebno da se osigura proporcionalnost (Taagepera, Shugart 1989), kreatori izbornih pravila bi FBiH podjelili na 3 izborne

⁹ Drop kvota se izračunava na sljedeći način: Broj glasova / (broj mandata + 1) + 1

jedinice sa po 6 mandata i 2 izborne jedinice sa po 5 mandata, dok bi RS podjelili u 2 izborne jedinice sa po 5 i jednu izbornu jedinicu sa 4 mandata. Broj mandata bi bio proporcionalan broju registrovanih birača u izbornim jedinicama.

Protivčinjeničnom primjenom *Droop* kvote na izmjenjenu kompoziciju izbornih jedinica dobiju se sljedeći pragovi koji su potrebni stranci ili kandidatu da osvoje mandate: u izbornim jedinicama sa 4 mandata potreban je prag od 20%, gdje ima 5 mandata potrebno je 16.6%, i gdje ima 6 mandata potrebno je 14.2%. Kada se uzme ukupan broj važećih glasova u RS (626.591), pod pretpostavkom jednake izborne participacije u sve tri izborne jedinice, dobije se da je u izbornim jedinicama sa 5 mandata potrebno oko 37.000 glasova, a u izornoj jedinici sa 4 mandata oko 36.000 glasova kako bi stranka ili kandidat osvojili mandat. U FBiH gdje je bilo 863.630 važećih glasova, u izbornim jedinicama sa 6 mandata bi bilo potrebno oko 26.000, a sa 5 mandata oko 25.000 glasova za dobijanje mandata. Kada se potrebni pragovi *Droop* kvote uporede sa rezultatima stranaka iz Tabele dolazi se do zaključka kako stranke sa jednim osvojenim mandatom, i to onim kompenzacionim, primjenom *STV* ne bi osvojile mandate. Njihovi rezultati na nivou entiteta nisu dovoljni da zadovolje *Droop* kvotu u barem jednoj izornoj jedinici te bi zbog toga njihovi glasovi bili "bačeni glasovi" i koristili bi većim strankama, pogotovo onim koje je izborni inženjering trebao oslabiti a to su SDA, SDS i HDZ. Te stranke bi primjenom *STV* poslije izbora 2000. osigurale dovoljan broj glasova da ponovo formiraju vlast na državnom nivou. Ako su prema relevantnoj literaturi *Droop* kvota i *Sainte-Lague* metod gotovo podudarni u pogledu proporcionalnosti, u slučaju izbora 2000. za uspjeh umjerenijih stranaka su bili presudni kompenzacioni mandati i nepostojanje izbornog praga (koji je uveden u Izborni zakon), dok bi *STV* zbog visokih pragova djelovao ograničavajuće za manje stranke.

ZAKLJUČAK

U radu smo simulacijom utvrdili kakve bi bile posljedice *STV* da je primjenjen u Bosni i Hercegovini. U skladu sa pravilom minimalnog prepravljjanja istorije, na primjeru izbora za državni parlament iz 2000. zaključujemo kako u tom konkretnom slučaju *STV* ne bi podstaknuo političko umjerenjaštvo kroz međuetničko glasanje ili razmjenu preferencija od radikalnijih prema umjerenijim strankama. Međuetničko glasanje bi izostalo zbog poslijeratnog društveno-političkog konteksta, dok bi unutar etničkih segmenata razmjena preferencija bila na nezadovoljavajućem nivou. U odsustvu podsticaja prema političkom umjerenjaštvu koje nudi *STV*, njegov uticaj bi

se sveo samo na mehaničke efekte i u tom smislu bi pokazao skromniji uspjeh od *list-PR*. Manje stranke iz entiteta FBiH koje su činile *Alijansu* ili iz entiteta RS koje su joj se pridružile na državnom nivou, pod *STV* ne bi uspjele osvojiti mandate i na vlast bi ponovo došla koalicija radikalnijih stranaka SDA-SDS-HDZ. Sa druge strane, *list-PR* je uz postojanje kompenzacionih mandata i odsustvo izbornog praga fragmentisao stranački sistem i podstaknuo manje stranke da uđu u parlament i odnesu prevagu u korist umjerene vladajuće koalicije.

Protivčinjenična analiza nam je pomogla da procijenimo uticaj izbornog sistema na konkretnom slučaju, međutim, ona ostaje ograničavajuća u pogledu dugoročnijih predviđanja i izvođenja generalizovanih zaključaka. Oni postaju sve nepredvidljiviji i zamagljeniji ukoliko su nam nizovi kauzalnih objašnjenja vremenski i prostorno dugački. Naš zaključak o nezadovoljavajućem efektu *STV* na izborima 2000. bi bilo teško provjeriti u idućim izbornim ciklusima jer bi bilo teško procijeniti šta bi se sve dešavalo u političkom životu, naročito kada uzmemo u obzir ostale bitne političke činioce poput uticaja međunarodne zajednice i visokog predstavnika. Jedini način šireg predviđanja posljedica *STV* je vezivanje za postojeće teorije i pretpostavke koje bi se trebale primijeniti u neizmjenjenim strukturalnim okolnostima. Dugoročno posmatrano, *STV* bi ukupnio stranački sistem jer bi poslije iskustva izbora iz 2000. mnoge male stranke nestale ili se utopile/koalirale sa većim strankama. Kao što je poznato, nakon kratkog mandata *Alijanse* i njenog skromnog doprinosa reformi države, na vlast su u kasnijim ciklusima dolazile radikalnije stranke iz ratnog perioda, ili stranke koje su ranije bile umjerene ali su se vremenom radikalizovale, tako da bi prostor za političko umjerenjaštvo ostao veoma sužen.

Iz protivčinjenične studije slučaja izbora iz 2000. mogu se izvući zaključci relevantni za širi uzorak sličnih političkih sistema. Političko umjerenjaštvo ne mora biti podstaknuto kroz izborni sistem *STV*, pogotovo tamo gdje su uslovi za njegov pozitivan efekat veoma ograničavajući, kao što je u Bosni i Hercegovini. U ograničavajućim uslovima kao što su etničko glasanje, odsustvo međuetničkog povjerenja, predizbornog međuetničkog koaliranja ili udruživanja glasova, i geografske koncentracije etničkih segmenata, *list-PR* se pokazao efikasnijim u podsticanju političkog umjerenjaštva naspram *STV*. Elementi *list-PR* su omogućili veću propusnost stranaka u parlamente čime se povećala unutarblokowska stranačka konkurencija i tako stvorila šansa za postizborno koaliranje umjerenih stranaka. Sama struktura koalicije će dalje zavistiti od drugih faktora i različitih konteksta u kojima se izbori održavaju, a ne samo od uticaja *list-PR*. Sve navedeno nam govori o potrebi uključivanja uticaja drugih činilaca iz političke i društvene strukture kao i analize

ponašanja ključnih političkih aktera u važnim političkim momentima kao što su izbori i postizborna koaliranja.

LITERATURA

1. AEC (Australian Electoral Commission) (2016), *Above the line and below the line voting: Senate Ballot Paper Study 2016*, https://www.aec.gov.au/about_aec/research/files/sbps-atl-and-btl-voting.pdf
2. Arapović, Adis (2012), *Izborni sistem Bosne i Hercegovine: kritička analiza i kompilacija izbornog zakonodavstva*, Centri civilnih inicijativa, Tuzla
3. Arnautović, Suad (2009), *Političko predstavlanje i izborni sistemi u Bosni i Hercegovini u XX stoljeću*, Promocult, Sarajevo
4. Arnautović, Suad (2021), "Izborni proces u Bosni i Hercegovini: Hibridni spoj modernih i zastarjelih rješenja", u: Cvitković, Ivan (ur.), *Reforma izbornog zakonodavstva Bosne i Hercegovine*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 48-79.
5. Belloni, Roberto (2007), *State Building and International Intervention in Bosnia*. Routledge, London and New York
6. Bieber, Florian (2006), *Post-War Bosnia: Ethnicity, Inequality and Public Sector Governance*, Palgrave Macmillan, Basingstoke
7. Bochsler, Daniel (2012), "Non-discriminatory Rules and Ethnic Representation: The Election of the Bosnian State Presidency", *Ethnopolitics*, 11(1), 66-84.
8. Bowler, Shaun, David M. Farrell (1991a), "Party Loyalties in Complex Settings: STV and Party Identification", *Political Studies*, 39(2), 350-362.
9. Bowler, Shaun, David M. Farrell (1991b), "Voter Behavior under STV-PR: Solving the Puzzle of the Irish Party System", *Political Behavior*, 13(4), 303-320.
10. Bowler, Shaun, Bernard Grofman (eds.) (2000), *Elections in Australia, Ireland and Malta under the Single Transferable Vote: Reflections on an Embedded Institution*, University of Michigan Press, Michigan
11. Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine <https://www.izbori.ba/default.aspx?Lang=3>
12. Electoral Council of Australia, *Proportional representation voting systems of Australia's parliaments*. https://www.ecanz.gov.au/sites/default/files/2-proportional-representation-voting-systems.pdf?acsf_files_redirect

13. Farrell, David M. (2001), *Electoral systems: A comparative Introduction*, Palgrave Macmillan, Basingstoke
14. Fearon, James D. (1991), "Counterfactuals and Hypothesis Testing in Political Science", *World Politics*, 43(2), 169-195.
15. Hartzell, Caroline, Matthew Hoddie (2003), "Institutionalizing Peace: Power-Sharing and Post-Civil War Conflict Management", *American Journal of Political Science*, 47(2), 318-332.
16. Horowitz, Donald L. (1991), *A Democratic South Africa? – Constitutional Engineering in a Divided Society*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles
17. Horowitz, Donald L. (2002), "Constitutional Design: Proposals versus Processes", In: Reynolds, A. (ed.), *Architecture of Democracy: Constitutional Design, Conflict Management and Democracy*, Oxford University Press, Oxford, 15-36.
18. ICG (International Crisis Group) (1998), *Changing the logic of Bosnian Politics: ICG Discussion Paper in Electoral Reform*. Sarajevo, http://repository.forcedmigration.org/show_metadata.jsp?pid=fmo:1827
19. ICG (2002), *BH Alijansa za (omanje) promjene*, Sarajevo/Brisel, <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/132-bosnia-s-alliance-for-smallish-change-bosnian.pdf>
20. Jarstad, Anna K., Desiree Nilsson (2008), "From Words to Deeds: The Implementation of Power-Sharing Pacts in Peace Accords", *Conflict Management and Peace Science*, 25(3), 206-223.
21. Lebow, Richard Ned (2000), "What's So Different about a Counterfactual?", *World Politics*, 52(4), 550-585.
22. Levy, Jack S. (2008), "Counterfactuals and Case Studies", in: Box-Steffensmeier, Janet M., Henry E. Brady, David Collier (eds.), *The Oxford Handbook of Political Methodology*, Oxford University Press, Oxford, 627-644.
23. Lijphart, Arend (1977), *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*, Yale University Press, New Haven and London
24. Lijphart, Arend (1986), "Degrees of Proportionality of Proportional Representation Formulas", in: Grofman, Bernard, Arend Lijphart (eds.), *Electoral Laws and Their Political Consequences*, Agathon Press, New York, 170-179.
25. Lijphart, Arend (1991), "The alternative vote: a realistic alternative for South Africa?", *Politikon*, 18(2), 91-101.

26. Lijphart, Arend (2002), "The Wave of Power-Sharing Democracy", in: Reynolds, Andrew (ed.), *The Architecture of Democracy: Constitutional Design, Conflict Management and Democracy*, Oxford University Press, 37-54. Oxford
27. Lijphart, Arend (2004), "Constitutional Design for Divided Societies", *Journal of Democracy*, 15(2), 96-109.
28. Manning, Carrie, Miljenko Antić (2003), "The Limits of Electoral Engineering", *Journal of Democracy*, 14(3), 45-59.
29. Mitchell, Paul (2014), "The single transferable vote and ethnic conflict: The evidence from Northern Ireland", *Electoral Studies*, 33(1), 246-257.
30. Mozaffar, Shaheen (2010), "Electoral Rules and Post-Civil War Conflict Management: The Limitations of Institutional Design", in: Hoddie, Matthew, Caroline A. Hartzell (eds.), *Strengthening Peace in Post-Civil War States: Transforming Spoilers into Stakeholders*, The University of Chicago Press, Chicago and London, 79-104.
31. Mujkić, Asim (2008), "Ideološki problemi konsocijacijske demokratije u Bosni i Hercegovini", *Status: Magazin za političku kulturu i društvena pitanja*, 13, 122-132.
32. Norris, Pippa (2008), *Driving Democracy: Do Power-Sharing Institutions Work?*, Cambridge University Press, Cambridge
33. OSCE (Organization for Security and Cooperation in Europe) (2001), *Report on the elections in Bosnia and Herzegovina (11 November 2000)*, Strasbourg, 12 January, <https://rm.coe.int/168071a39a>
34. Passarelli, Gianluca (2020), *Preferential Voting Systems: Influence on Intra-Party Competition and Voting Behaviour*, Palgrave, London
35. Pejanović, Mirko (2013), *Ogledi o državnosti i političkom razvoju BiH* (treće dopunjeno izdanje), TKD Šahinpašić, Sarajevo
36. Rajli, Ben (1997), "Višenacionalni izbori u Bosni i Hercegovini – opcije za reforme", u: Reynolds, Andrew, Ben Reilly (ur.), *International IDEA - Priručnik za oblikovanje izbornog sistema*, Međunarodni institut za demokratiju i izbornu asistenciju, Štokholm, 138-148.
37. Reilly, Ben (2001), *Democracy in Divided Societies – Electoral Engineering for Conflict Management*, Cambridge University Press, Cambridge
38. Reilly, Ben (2006), "Political Engineering and Party Politics in Conflict-Prone Societies", *Democratization*, 13(5), 811-827.

39. Reynolds, Andrew (ed.) (2002), *Architecture of Democracy: Constitutional Design, Conflict Management and Democracy*, Oxford University Press, Oxford
40. Reynolds, Andrew (2005), "Constitutional Medicine", *Journal of Democracy*, 16(1), 54-68.
41. Sahadžić, Maja (2011), "Izbori i izborni sistem Bosne i Hercegovine", u: Banović, Damir, Saša Gavrić (ur.), *Država, politika i društvo u Bosni i Hercegovini: analiza postdejtonskog političkog sistema*, University Press – Magistrat izdanja, Sarajevo, 397-415
42. Taagepera, Rein, Matthew Soberg Shugart (1989), *Seat and Votes: the Effects and Determinants of Electoral Systems*, Yale University Press, New Haven
43. Tetlock, Philip E., Aaron Belkin (1996), "Counterfactual thought experiments in world politics: logical, methodological, and psychological perspectives", in: Tetlock, Philip E., Aaron Belkin (eds.), *Counterfactual Thought Experiments in World Politics*, Princeton University Press Princeton, 1-38.
44. Vukojevic, Stefan (2017), "Institutional design of post-Dayton Bosnia and Herzegovina: "extreme case" in comparative politics, *Политичка ревија*, 172, 157-173.
45. Vukojević, Stefan B. (2019), *Posljedice izbornog sistema na stabilnost političkih institucija u postdejtonskoj Bosni i Hercegovini (1996-2014)*, doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka
46. Vukojević, Stefan (2020), "Political stability in deeply divided and post-conflict societies", *Zbornik Matice srpske za društvene nauke*, 174, 207-222.

SIMULATION OF THE IMPLEMENTATION OF THE SINGLE TRANSFERABLE VOTE IN BOSNIA AND HERZEGOVINA – THE CASE OF ELECTIONS FOR THE PARLIAMENTARY ASSEMBLY IN 2000

Summary:

The electoral system is deeply divided and post-conflict societies have a prominent place in the existing literature studying political and institutional regulation. One of the assumptions is that the electoral system encourages political actors to act and behave more moderately or radically. Proportional representation electoral systems are widespread and are generally considered the most suitable for the representation of social groups, although the success of their outcomes remains disputable. Two types of proportional systems – party lists and single transferable vote – stand mutually opposed from the standpoints of incentives of political actors to political moderation. The party lists system (list-PR) was criticized for encouraging more radical behavior as opposed to the single transferable vote (STV) which instigated more moderate behavior. The outcomes of the named two types of proportional systems will be compared based on the case study of the elections for the House of Representatives of the Parliamentary Assembly of Bosnia and Herzegovina which were held in 2000, using counterfactual simulation. Contrary to the expected outcomes of the STV, the electoral simulation will show that the list-PR has proven to be a more successful institutional solution in terms of encouraging political moderation. A STV would not significantly lead to an interethnic exchange of preferences, nor the representation of the small moderate parties, contrary to the list-PR that enabled their representation.

Keywords: Electoral system; proportional representation; elections; Bosnia and Herzegovina

Adresa autora

Author's address

Stefan Vukojević
Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Filozofski fakultet
stefan.vukojevic@ff.ues.rs.ba

